

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken

Hechtingsproblemen in gezinnen: integratie van de hechtingstheorie in het systeemtherapeutische model

Jean-Marie Govaerts (2007). Leuven/Houten: LannooCampus/Bohn Staf-leu Van Loghum. 284 pp. € 24,95. ISBN 978-90-774-4232-6.

Aan de toenemende stroom publicaties over hechtingstheorie en systeemtherapie, grotendeels in het Engels, voegt Jean-Marie Govaerts voor de Nederlandstaligen *Hechtingsproblemen in gezinnen* toe. Govaerts is klinisch psycholoog, relatie- en gezinstherapeut en opleider gezinstherapie, geschoold door Boszormenyi-Nagy en Willi.

Het boek krijgt een klinkende aanbeveling van Van Lawick als voorwoord. Het is bedoeld voor hulpverleners die de hechtingstheorie willen toepassen in counseling en psychotherapie en – aldus de achterflap – ‘door de gedegen samenvattingen van belangrijke theorieën uit het werkveld is het tevens zeer geschikt als leerboek in de opleiding tot behandelaar’.

Deze samenvattingen beslaan vijf van de zes hoofdstukken. Dat maakt het grootste deel van het boek inderdaad gedegen, maar niet zo vernieuwend, behalve dat Govaerts’ overzicht de theorie toegankelijk maakt voor vakgenoten die niet zo

gemakkelijk Engels lezen. Ook de accenten die Govaerts legt zijn misschien voor behandelaars in opleiding wel, maar voor systeemtherapeuten die zich enigszins in de hechtingstheorie hebben verdiept niet nieuw meer. Zo vat hij hechting op als een circulair proces, waarbij kinderen niet alleen maar afhankelijk zijn van ouders die wel of geen veilige hechting bieden, maar met hun temperament en karakter zelf een actief aandeel hebben in het hechtingsproces. Een ander accent is dat hechtingspatronen niet vastliggen. Persoonlijk durf ik zelfs te veronderstellen dat een onveilig gehechte ouder een

... niet vernieuwend ...

veilige gehechtheidsrepresentatie kan ontwikkelen door een interactie met het kind die ‘goed genoeg’ is. Hechtingspatronen ontwikkelen zich in een systeemcontext, in relaties binnen maar ook buiten het gezin, met vrienden, collega’s en burens. Verder benadrukt Govaerts de intergenerationele overdracht van gehechtheid en de interactie- en communicatiepatronen en copingstijlen die daar bij horen. Daarbij maakt het niet uit of die

overdracht beschreven wordt in termen van loyaliteit, delegaten, legaten en mandaten (Nagy), gezinsconstructen en collusies (Willi) of correctieve en replicatieve scripts (Byng-Hall).

Ten slotte geeft de auteur veel ruimte aan wat hij benoemt als de tweedimensionale visie op gehechtheid. Dat betekent dat veilige gehechtheid niet alleen tot uiting komt in de nabijheid die de

gezinsleden bij elkaar zoeken, maar ook de basis is voor exploratie van de wereld en de psychologische equivalenten daarvan: individuatie en separatie, reflectie en mentaliserend vermogen. Dat er een verband is tussen veilige gehechtheid en exploratie is al sinds de vreemde-situatie-experimenten van Ainsworth in de zeventig jaren bekende theorie. Ook betoogt Govaerts dat gehechtheid en exploratie niet de enige kernthema's zijn in de partnerrelatie en het gezinsfunctioneren. Partnerrelaties kunnen bijvoorbeeld ook beschreven worden in termen van macht en gezinnen in de mate waarin het oudersubstelsel in staat is om regels en grenzen te stellen en toezicht te houden.

Waar het de behandeling van partnerrelaties betreft meent de auteur dat de twee dimensies van gehechtheid allebei belangrijk zijn, nabijheid net zo goed als differentiatie tussen partners en oriëntatie op de buitenwereld. Hij neemt daar-

mee stelling tegen Susan Johnson, die te veel nadruk zou leggen op emotionele verbondenheid en veilige hechting als focus in de behandeling van paren, ten koste van de andere pool van gehechtheid. Volgens Govaerts is dit 'een eenzijdig en ongedifferentieerd perspectief', 'alsof verschil maken en differentiëren alleen maar gevaarlijk zijn en leiden tot het opbreken van partnerrelaties' (p.204-

**... nabijheid en
differentiatie zijn
allebei belangrijk ...**

205). Govaerts gaat hiermee voorbij aan de door hem eerder in het boek samengevatte theorie van Fonagy over mentaliseren: juist veilig gehechte mensen zijn beter in staat om te differentiëren (tussen zichzelf en de ander, tussen een gedachte en een feit) en om te verdragen dat er verschillende 'werkelijkheden' naast elkaar kunnen bestaan.

Terug naar het publiek voor wie het boek is geschreven. Voor wat betreft het overzicht van theorieën, onderzoeken, modellen en visies, af en toe gelardeerd met casuïstiek, zou het boek inderdaad als leerboek gebruikt kunnen worden. Bezwaar is wel dat de beginnende systeemtherapeut in de veelheid van informatie de draad dreigt kwijt te raken omdat de auteur hoofd- en bijzaken, prominente en perifere theoretici onvoldoende onderscheidt (behoudens Byng-Hall en Willi, die ieder een eigen hoofdstuk krijgen). Aan de andere kant worden voor de systeemtheorie belangrijke hechtingsonderzoekers als Critten-

den en Claussen slechts in de kanttekeningen opgevoerd.

Ook de ervaren hulpverlener die in de praktijk aan de slag wil, moet zich eerst door alle informatie (tot en met het trouwjaar van de gehechtheidsonderzoekers Klaus en Karin Grossman) heenwerken, voor ze bij de krenten in de pap aankomt. Want die zijn er wel. Ze zijn te vinden in het laatste hoofdstuk, waarin Govaerts zich transformeert tot een systeemtherapeut die op concrete wijze de eerdere accenten toepast. Veel aandacht krijgt het gezinstherapeutisch werken met gehechtheid als tweedimensionaal grondthema en dit zal ik er hier ook uitlichten. Daarnaast snijdt Govaerts de intergenerationele overdracht van hechting aan en het werken met de hier-en-nu-interacties.

Wat me aanspreekt is dat Govaerts de opbouw van zijn model begint met het belang van de therapeut als veilige haven, die zowel het bieden van zorg en emotionele ondersteuning faciliteert als het geven van kritische feedback en het versterken van autonomie. De therapeut respecteert de verschillende gehechtheidsstijlen van de gezinsleden, de angstig-vermijdende stijl (of de volwassen equivalent daarvan) net zo goed als de angstig-ambivalente. Ook is zij er alert op dat ze niet getrianguleerd raakt en partij wordt van het gezinslid dat een sterk appel doet op nabijheid en het de-

len van emoties, omdat dat laatste door veel therapeutische referentiekaders belangrijk wordt gevonden. Door transparant te zijn over de doelen en stappen in de therapie verlaagt de therapeut het angstniveau en kan er beter gereflecteerd

worden op gehechtheids- en gezagsthema's.

De gehechtheidsstijl van het gezin kan overigens raken aan dat van de hulpverlener en dit vergt reflectie van de hulpver-

lener op zichzelf.

Behalve dat gehechtheid niet het enige relevante gezinsthema is, betoogt Govaerts dat er eerst een minimale ouderlijke gezagsstructuur aanwezig moet zijn, wil er voldoende veiligheid zijn om in de gezinstherapie over kwetsbare zaken als verlies en trauma te praten. Binnen deze structuur kan stilgestaan worden (bijvoorbeeld in de vorm van een genogram) bij de vraag hoe gehechtheid, maar ook discipline, regels en grenzen intergenerationeel zijn doorgegeven. Een interessant punt, want Hughes (2007), een auteur die zich eveneens met de integratie van hechtingstheorie in systemen bezighoudt, beweert juist het tegenovergestelde: pas als ouders met hun hechtingsgeschiedenis in het reine zijn gekomen en zo in staat zijn geraakt om hun emoties te reguleren, zullen zij relatief soepel hun gezag uit kunnen oefenen.

Het is over bovenstaande invullingen van de theorie en de dilemma's voor

***... gehechtheid is niet
het enige relevante
gezinsthema ...***

het therapeutisch werk dat ik graag meer had willen lezen. Misschien biedt dat stof voor een nieuw boek.

Annah Planjer

Literatuur

Hughes, Daniel A. (2007). *Attachment-focused family therapy*. New York/London: Norton.

Genograms. Assessment and Intervention. Third Edition.

Monica McGoldrick, Randy Gerson, Sueli Petry (2008). New York/London: Norton. 380 pp. Ca. € 25,-. ISBN 978-0-393-70509-6.

Vorig jaar werd de derde gewijzigde druk gepubliceerd van het in 1985 voor het eerst verschenen handboek over genogrammen.

In elf hoofdstukken worden de mogelijkheden van het gebruik van genogrammen toegelicht. Eerst bespreken de auteurs de symbolen die gebruikt worden bij het maken van een genogram. Dit onderdeel is sinds de voorgaande edities verder uitgebreid. Voorbeelden zijn: symbolen voor transseksualiteit, migratie, verslavingen, psychische stoornissen, diverse relatievormen, gedrag (roken, drinken) en uitzonderlijke lichamelijke kenmerken (obesitas, anorexia), en er is ook plaats gemaakt voor thema's rond etniciteit, klasse en geslacht. De interactionele symbolen zijn ook uitgebreid, onder andere voor seksueel, lichamelijk en psychisch misbruik. Tot slot is er een overzichtje van de werkvelden waarin het genogram, althans in Amerika, wordt gebruikt. Daar vinden

we een veel groter toepassingsgebied dan hier in Nederland en ik denk ook in de rest van Europa gebruikelijk is.

In het tweede hoofdstuk gaan de schrijvers in op het tekenen van het genogram en hoe diverse ontwikkelingen en gecompliceerde situaties in kaart te brengen zijn.

Dan (hoofdstuk III) wordt ingegaan op het soort vragen van het interview, met veel vragen als voorbeeld. Dit hoofdstuk geeft een breed spectrum van de mogelijke onderwerpen die ter sprake kunnen komen. Op basis daarvan wordt in het volgende hoofdstuk (IV) besproken hoe men op zoek kan gaan naar bepaalde kenmerkende patronen in een familie. De auteurs gaan ervan uit dat deze patronen zich herhalen in de volgende generaties en op die manier ook aanwijzingen kunnen geven voor de toekomst. Zij wijden ook een hoofdstuk (V) aan het geven van interpretaties van de fami-